

Zgodovinski pretresi.

Odperto pismo Koch-u Matiju.

Od dr. Klun-a *).

Še le te dni mi je prišla v roke knjižura Koch-ova pod nadpisom: „O naj starejih stanovnikih Avstrije in Bavarije“, kateri je priveržen še neki „pristavek“, v katerem blodi „o razujzdanosti v avstrijanskem zgodovinoslovji“.

Kdor omenjeno knjižuro pogleda bolj natanko, bo zapazil kmali, da jo je gosp. Koch skuhal le zavolj „pristavka“. Zatega voljo sem se namenil danes nekoliko govoriti o tem „pristavku“ in zlasti od tistega oddelka, ki zadeva krajnsko zgodovinoslovstvo.

V overžbo Koch-ove blodbe, da „Slovani o znanstvenih preiskavah vseskozi segajo na politiško polje“, se danes nočem spuštati; sej je znano, da se on s tako nezumno silo, čeravno ne kaj preveč srečno, poganja za „keltizem“, da vsakega, kdor ne trobi v njegov rog, napada gerdo, in da v svojem čudovitem „patriotizmu“ se repenci zoper Slovane tako, da ga noben pošten človek ne more drugač kot nevestnega ovadnika imenovati. Vsa pisarija kaže skoz in skoz preočito, da mu je le za ravsanje mar in ker sam na drugi strani podira, kar je na prvi sozidal, se ne spleča trud, da bi se sedaj globokeje spuščal v pretres cele te pisarije.

V imenu našega zgodovinskega društva in za svoje slovenske rojake in za avstrijansko slovanstvo v obče se moram pa pred vsem zoperstaviti tistemu nesramnemu natolcevanju, v katerem Koch svojo „slavo“ išče, — prideržaje si, o tem kadaj več govoriti kakor mi je sedaj mogoče, ker se imam v kratkem času drugam preseliti. V svojem novem stanovališču pa bom znanstvene in politične prizadevanja Jugoslavenov in njih razmere do Nemštva v posebni knigi zvesto popisal.

Brez ozira na vsakoršno politično namero naših zgodovinoslovskih del, se hočem danes deržati le znanstvenih, in v tem posebno razjasniti: kako se je vedlo naše društvo „v pretresu naj starejih stanovnikov notrajne Avstrije“?

Moj učeni prijatelj, zasluženi starinoslovec R. Knabl v Gradcu je napis videmskega spominka „Invicto Deo Charto“ pretresovaje rekel, da „je Katančič oni napis napčno bral in potem napčno razložil, vendar je bila ta razlaga Slovanom všeč, ki se radi za prvotne stanovnike notrajno-avstrijskih dežel štejejo“. Zoper to terdenje je odgovoril Terstenjak, ki je že takrat mnogo znamenitih zgodovinskih člankov spisal v „Novicah“. Zgodovinsko društvo v Gradcu pa ni hotlo odgovora tega vzeti v svoj časnik. Terstenjak ga potem meni pošlje. Jez sem ga vzel v časnik našega društva z nekaterimi nebistvenimi premeni, in pa pristavil opazko, da po mojih dosedanjih preiskavah ne morem reči, da so Slovani bili prvotni stanovniki Krajnskega itd. Tudi sem takrat rekel, da se nisem mogel braniti onega Terstenjakovega odgovora v naš časnik vzeti, ker v znanstvenih zadevah se ne smé prezreti tudi nasprotna misel. Kdo bi bil mislil, da Koch teh mojih jasnih besed, pisanih v nemškem in boje Koch-u razumljivem jeziku, ne bo razumel! In res jih ni razumel, ker se je prederznil reči: „Klun — Slovan — terdi, da Slovani so prvotni stanovniki notrajne Avstrije!“ V takih okoljšinah ne gré družega misliti, kakor da Koch ni bral mojih spisov ali da ima nepoštene namene, ker se ne sramuje, ravno nasprotno terdenje mi podtikati. In na tako laž — drugač se ne more kaj takega imenovati — zida celo skladovnico gerdi posnetkov, govori od zgodovinskih popák v duhu slovanskih prenapetnežev, od rogovilenja Slovanov in podpihovanja narodnega sovražstva med Slovani in Nemci!!! Naj sodi sedaj vsak: ali more hudobija še dalje seči! Nočem se sicer spuštati v politično stran pravde, ampak ostati le pri znanstveni; ven-

dar ne morem zamolčati, da Terstenjak je v nevarnih dnevih leta 1848 pripravljen bil, svoje življenje in kri žertovati cesarju in domovini, in da je zatega voljo poslavljen bil s slavnim križem Franc-Jožefovega reda, in da v svojih težavnih preiskavah nikdar ni zinil kake politične misli; brez vseh sebičnih narodnih namenov mu je le zgodovinska véda cilj in konec. Čeravno ne morem reči, da sem v vseh preiskavah s Terstenjakom edinih misel, mora vendar vsakega poštenega človeka razžaliti, da se Koch prederzne možá čertiti, kateri je tolike časti vreden. Prav očitno pa je, kaj Koch s tem početjem namerja, da ravno na tisti strani, na kateri Terstenjaka in mene napada, si na vso moč prizadeva svoje politične zasluge razglasiti. Radi mu jih damo veljati, vendar mu rečemo, da vsaka prava čednost je pohlevna in ponižna, in da le verle dela so znamenje pravih zaslug, ne pa šopirenje z dobrimi misli!

Spisu Koch-ovemu o Judenburških „starinah“, natisnjemu v našem zgodovinskem časniku 1855 sem opazko dostavil, da si Terstenjak dosedaj občeveljavno misel, da so Noričani keltiškega rodu“ podreti prizadeva, — in lejte! mahoma jo skuje Koch, da jez s Terstenjakom vred terdim, da Noričani so bili Slovani. Da bi ga muri popil! Ali se je gosp. Koch zatega voljo, da učene Terstenjak-ove dela hvalim, celó mešati začel? Kdo nek ne bo dal dragocenim Terstenjakovim pretresovanjem časti in hvale, akoravno ni ž njimi skoz in skoz ene misli?

Da bi v slovenskem jeziku pisane preiskave Terstenjakove tudi Nemci mogli brati, se je na mojo prošnjo moj učeni prijatelj Hicinger težavnega pa važnega posla lotil in v našem zgodovinskem časniku v nemškem jeziku razjasnil vprašanje: „Kdo so bili prvi stanovniki notrajne Avstrije“; sestavil je v tem obširnem spisu gosp. Hicinger mnenja Terstenjakove in nasprotna. Al tudi tega znamenitega dela Koch ni bral, sicer bi ne bil mogel po svojem zastaranem kopitu toliko neslanega na svet spraviti; se vé da bi mu pa bila tudi toliko priserčna priložnost po vodi splavala, Slovane popadati, po kateri noč in dan hrepeni.

Na Hicingerjev spis, ker mu ni bil po vsem všeč, mi je Terstenjak poslal o ravno tistem predmetu en članek in Hicinger tudi en dodatek. Oba spisa sta sledila v našem časniku mesca oktobra 1855. V obširni opazki sem takrat svoje lastne misli vnovič razodel in rekel, da nisem skoz in skoz s Terstenjakom edinih misel, večidel pa s Hicingerjem. Al tudi tega spiska ni bral Koch — in vendar se prederzne v teh preiskavah v kolo z nami stopiti!

Na strani 124. svoje knjige je pa Koch še le ogromno bombo spustil zato, ker sem Kochovemu odgovoru na Terstenjakove čertice „o starih Japodih“, ki je bil natisnjen v zvezku mesca aprila našega zgod. časnika, pristavil tri opazke. Že to, da sem zastran pravde: „ali so Noričani bili Slovani ali Kelti“ svoje mnenje izgovoril, da v taci zadevah „je treba čuti dva zvoná, da se resnica prav spozná“ je razkačilo Koch-a tako, da je začel blesti od „vseslovanske ošabnosti“. Kaj je „ošabnost“, to pač bo Koch bolje kot vsak drug vedil, — kaj pa je „panslavizem“ od tega on nima družega zapopadka kakor je navaden vsem tistim malim duhovom, kateri ga imajo za „strašilo“, pa sami ne vejo za kaj. Gotovo ni bral Jordanovega razjasnila Cipr. Robertovega spisa „o dvojnem panslavizmu“, sicer bi tisti strah, kateri je v sredi votel, okoli kraja ga pa nič ni“, bolje razumel! Nikoli pa se nisem prederznil sodnik biti v gori omenjeni pravdi, kakor se Koch ne sramuje vsi resnici nasproti terditi. Nikdar nikoli nisem od kráženja (Tätoviren) Britancov, Galcev itd. ne besedice zinil, in vendar razsaja Koch tudi zatega voljo proti meni, kakor da bi bili Britanci in Galci celó pri meni barve za kráženje kupovali!!

Poslednjič še par besedic od našega zgodovinskega društva. Koch se boji, da bi društvo naše po takem početji ne nehalo „nemško društvo“ biti. Kdo pa —

*) Poslovenjeno po govoru v poslednjem zboru krajnskega zgodovinskega društva 7. dan t. m.

vprašamo — je kdaj terdil, da krajnsko zgodovinsko društvo je nemško, ali da bi moglo nemško biti? Krajna je slovanska dežela, kakor je pred stoletji bila; krajnska zgodovina je po večem slovanska, ker zgodbe in razvitek slovanskega naroda zapopada. Da pa mi Krajnci nismo taki grozni panslavisti, kakor nas Koch ovaduje, kaže zveza našega društva z več kot 60 nemškimi družbami, kakor tudi spisi našega društva v nemškem jeziku. Če Koch Nemeč vleče z Nemci, zakaj bi mi ne smeli sočutja imeti s Slovani? Če pri njem kri ni voda, zakaj terja on od nas, da bi pri nas mogla voda biti? Naj pové: ali je v našem časniku, dokler ga jez vredujem, katerikrat le ena žal-beseda se brala proti Nemštvu? Ali je kje kaka verstiea najti, da bi si ji mogla podtakniti kakošna sovražna misel do družih narodov? Zato pa, ker Koch in pajdaši njegovi praviloma ne morejo Slovanom dokazati napačnih djanj, jim podtikujejo hudobne misli. Če se le kdo gane v svojem jeziku, že zaropotajo: „viš ga panslavista!“

H koncu le še eno. Kdor se podstopi zgodovinopisja krajnske ali ktere koli slovanske dežele, naj vé, da brez znanstva slovanskega jezika in jezikoslovnih primerjajočih preiskav, ne bo nič opravil. Tisti časi so prešli, ko je bilo za spis „zgodovinskega dela“ že zadosti, če je kdo znal iz starih in novih bukev kakošne verstice posneti, jih pognesti s kakimi puhlimi izrazi ali tudi bistroumnimi utrinki; — sedanji čas terja več, in Slovani terjajo po pravici, da mora do korena jezik slovanski znati, kdor se hoče spuštati v preiskavo njih zgodovine. Dokler se Koch ne more vstopiti v versto tacih mož, ne more božec res nobenega drugega opravila imeti pri takih zgodovinskih delih, kakor opravljati in psovati, belo na černo in svetlo na temno obračati, in žalostno rokodelstvo ovadnika uganjati, za katero mu — noben pošten človek ni zaviden.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Banata 11. augusta. —č— Veselje nad žetvijo je, kakor povsod, tudi tukaj na pravem mestu. Pridelalo se je kakor že dolgo ne, pšenice na slabjih poljih po 15 vagánov, na dobrih po 20, 30 do 40 vagánov na oralu, in ker zraven obilnega pridelka vsaki kmetovavec tudi sila lepo zernje hvali, zakaj bi ne rekel, da je v Banatu letos posebno dobra letina. Vsled teh izgledov so kaj marljivo žitarji semtertje potovali želeči berž iz začetka nizko ceno upeljati — al zastonj so bile njih pota. Povsod so jo premoški prodajavci po stari visoki ceni deržali, in nekteri kupci, kterim se je pripravljani dnar že predolgo v mošnji valjal, so kar v roko udarili; tako je res prvo novo žito po 6 fl. vagán v ladije teklo. — Vidili smo pač grajšinsko pšenico blizo nas požeto, ki ji ni para; suha, svetla, rudeča in gladka ko steklo, brez vseh smeti je na solncu iskre metala, vendarle za 6 fl. se je marsikteremu še preslaba zdela. — Nismo pa dolgo čakali, česar smo pričakovali, namreč, da mora bolji kup biti. Slišali smo iz Pešta in Beča, da tudi domača pšenica je precej dobro plenjala in da jo je vsak teržni dan polne vozove na prodaj. Preplašeni zdaj kupci so ceni goldinar odščipnili, po 5 gold. in pol so jo plačevali še pred kratkem, danes pa se bojé 5 fl. za njo dati. Kmetovavci so pa tudi kaj terdi; le zmiraj popraševati hodijo za ceno, pripeljajo pa le malo na prodaj, češ, da mora spet na 6 fl. priti; — če ne, bo pšenica domá ostala. — Taka je v Banatu. Ker skor vsak kmet je toliko premožen, da mu ni sila prodati, kar je pridelal, vodi tergovca za nos. Kupčija se torej še ni prav oživila, čeravno smo že storili kar je mogoče bilo. Kmetje imajo svoje poslance, ki hodijo vsako saboto v Temešvar pozvedovat telegrafične naznanila bečke (dunajske) cene. Ko bojo ta teden morebiti spet vidili, da cena le pada in pada, bojo vendar-le pripeljali žita na prodaj, da se jim podi in hrami ne poderó.

Današnja cena je na tergu sledeča: pšenica po 4 do 5 fl., tursica po 2 fl., ječmen po 1 fl. 36 kr., in

zob (oves) po 1 fl. 24 kr., sorsica po 3 fl. 20 kr., rež po 2 fl. 30 do 2 fl. 40 kr. Slivovka, 20 stopinj močna, je po 17 fl. vedro s sodom vred.

Vinogradi verlo lepo kažejo, in koruze ne bo manj ko lansko leto; tako lepa pa morda ne bo.

Iz Celja 15. aug. Priobčim Vam danes kaj važnovico. Odkar je golobica mirú narodom iz Pariza donesla oljkino vejico, je tudi pri nas dobilo vse prijaznejše obličje. Dragina ponehuje, kmetijstvo in obertnija napredujete veselo, in oživlja se tergovina od dné do dné. Nadjamo se pa mi še boljše prihodnosti; kajti došla je še druga prijetna novica nam Celjanom. Gotovo je namreč, da koroška železnica, to je, tista železna tir, ktera ima jediniti koroško in štajarsko kronovino, pojde iz Celja v Celovec. Določili pa odmerili so zemljomeri že pripraven prostor za kolodvor, ki se bo — v razloček že stoječega prvega kolodvora za južno železnico — „koroški kolodvor“ imenoval. Stal bo poleg in prav blizo mesta, na severno-zapadni strani, na zemljišču pristave gospoda Mežnerja, ter bo nek obširen dovelj. Od tega kolodvora naprej bo narejena tû proti zapadu po savinski dolini, ter se bo obrnila odtod na Koroško. Verjetno je, da po izdelani ti železnici bode Celje važno središče koroškoštajarskega teržtva, kteremu se bo pridružila tudi ogerska tergovina potem, kadar bo dodelana tudi železnica od Kaniza na Ogorskem do Poljčán na Štajarskem.

Pervi nasledek novega tega započetja je, da polja in pahišva okoli in v Celji so koj zadobile večjo vrednost in da mnogo ptujih bogatinov, posebno tergovcev, prihaja sem, ki tekmaje nakupujejo grajšine in zemljišča, in jih plačujejo drago. Kaj nam pak obeta bližnja prihodnost, in kaj od daljnih krajev svetá dopeljavati utegne sopeči hlapon po novih železnih potih — kdo je prerok, da to nam pové in odkrije že zdaj?

J. Š.

Iz Ljubljane. God (26. rojstni dan) Njih veličanstva presvitlega cesarstva našega je bil v pondelj s cerkveno slovesnostjo v stolni cerkvi praznovan; topovi na gradu so že zjutraj ob šestih razglaševali praznični dan, kterega so Njih ekscelencija deželni gospod poglavar sklenili s slovesno veselico večerno. — V Ljubljani dobimo še eno gimnazijo ali še ene latinske šole, ktere bojo v Alojzjevišću, in kterih začetek z drugim gimnazijalnim razredom bo že prihodnje šolsko leto. V razpisu od 6. t. m. do prečastite duhovšine krajnske so milostljivi knez in škof ljubljanski oklicali svoj namen, da želé v Alojzjevišću osnovati sčasoma vse gimnazijalne razrede, da mladenči v to semenišče vzeti ne bojo hodili v cesarsko gimnazijo, ampak se bodo v ti škofji gimnazii po lastnih učiteljih učili vse to, kar je predpisano na cesarskih gimnazijah. Vodstvo mladenškega semenišča si bo zvesto prizadevalo učenje tako uravnati, da mladenči, ki so v ti napravi šole dobro doveršili, bojo tudi zmožni, se preskušnji na vsaki cesarski gimnazii podvreči, ako bi imeli kje drugod v višji gimnazijalni razred stopiti. Za prihodnje šolsko leto se ne bojo tedaj na novo nobeni drugi mladenči v Alojzjevišče jemali kot taki, ki imajo stopiti v drugi gimnazijalni razred; pa tudi prav malo mladenčev se bo po ti novi napravi zamoglo brez plačila v Alojzjevišče jemati; vsi drugi na novo sprejeti bojo mogli po 150 fl. na leto za živež in stanovanje plačevati, in sicer vsakega pol leta 75 fl. naprej. Pač majhno plačilo! ako pomislimo sedanjo dragino in pa dobro oskerbstvo v ti napravi. Stariši ali oskerbniki, kteri želé prihodnje leto kakega mladenča v Alojzjevišče spraviti, naj — pravi omenjeni visoki razpis od 4. t. m. — v 4 tednih vložé do sl. škofijstva svojo prošnjo, kteri se imajo veljavne spričala določiti, da je mladenč prvi gimnazijalni razred dobro doveršil, da je zdrav, in obnaša njegova brez madeža. — V pondelj dopoldne po desetih se je hipoma vzdignil strašen vihar, in ker za obdelovanje prihodnje setve po stari (napačni) navadi že celi mesec ljubljanski mah (Morast) na več krajih gorí, je podpihal ta veter ondi tak gro-